

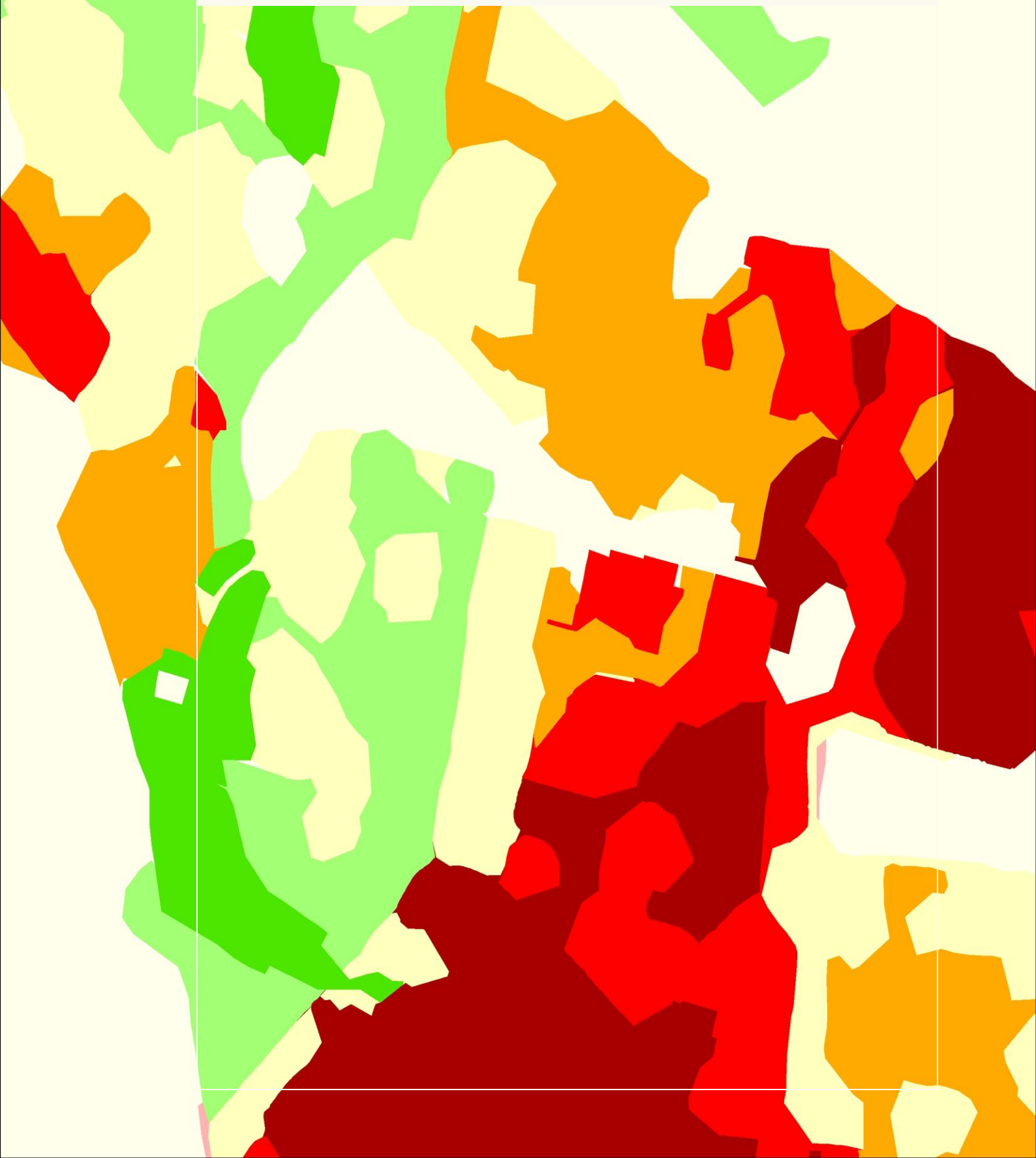

RIGO Research en Advies BV
De bewoonde omgeving
www.rigo.nl

Regionale leefbaarheidskarten

De Leefbaarometer ten opzichte van het regionaal gemiddelde

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij RIGO Research en Advies. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldiging en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van RIGO Research en Advies. RIGO Research en Advies aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Regionale leefbaarheidskarten

De Leefbaarometer ten opzichte van het regionaal gemiddelde

Opdrachtgever

Ministerie van BZK/WWI

Auteurs

R. Schulenberg

K. Leidelmeijer

Uitgave

februari 2012

Rapportnummer

p21150

Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond	1
1.2	Relatieve leefbaarheid	1
1.3	Opzet	2
Hoofdstuk 2	Regionale leefbaarheidskaarten	3
2.1	Methode	3
2.2	Kaarten	5

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Achtergrond

De Leefbaarometer geeft op basis van objectief vaststelbare omgevingscondities een inschatting van het leefbaarheidsoordeel vanuit het perspectief van de bewoners.¹ De Leefbaarometer geeft een absolute score weer van dat leefbaarheidsoordeel. Als de bewoners naar verwachting ontevreden zijn over hun woonomgeving, zal de Leefbaarometer aangeven dat er leefbaarheidsproblemen zijn. Wanneer de bewoners vermoedelijk gemiddeld genomen tevreden zijn, zal er een positieve score volgen. Door gebruik te maken van een absoluut oordeel zijn er altijd veertig slechtste buurten, maar kunnen deze in theorie allemaal een positieve leefbaarheidsscore hebben.

In de praktijk komen er wel degelijk gebieden met een negatieve leefbaarheidsscore voor. De meeste Nederlanders oordelen echter redelijk tot zeer tevreden over hun woonomgeving. Uit de laatste Leefbaarometermeting blijkt dat in 2010 circa vijftien procent van de Nederlanders in een gebied met leefbaarheidsproblemen woonachtig was.² Het overgrote deel van deze gebieden met leefbaarheidsproblemen is te vinden in de steden. In de meer landelijke gebieden is bijna iedereen tevreden over zijn of haar woonomgeving. Natuurlijk kunnen er onderdelen van de woonomgeving zijn waarover de bewoners klagen, maar alles bij elkaar opgeteld zijn de meeste bewoners in de meer landelijke gebieden tevreden over hun woonomgeving. Dat betekent dat buiten die steden bijna alles 'groen' kleurt in de Leefbaarometer. Binnen het 'groen' is er weliswaar nog een viertal categorieën, maar toch wordt het onderscheidingsvermogen van de Leefbaarometer in het meer landelijke gebied soms als onvoldoende ervaren. Zeker wanneer op een hoger schaalniveau dan het clusterniveau wordt gekeken, middelt al snel alles uit naar een gemiddelde leefbaarheid.

1.2 Relatieve leefbaarheid

Om het onderscheidingsvermogen van de Leefbaarometer te vergroten zijn kaarten gemaakt waarin de leefbaarheidsscores zijn afgezet tegen de gemiddelde (regionale) leefbaarheid en ontwikkeling daarvan. Hierdoor is het eenvoudiger om verschillen in leefbaarheid binnen de regio's waar te nemen en wordt ook in gebieden met een overwegend goede leefbaarheid beter zichtbaar waar deze het minst gunstig is. In feite wordt daarmee het absolute leefbaarheidsoordeel omgevormd tot een relatief leefbaarheidsoordeel (ten opzichte van het regionaal gemiddelde). Hierdoor zijn er binnen een regio altijd gebieden die het beter en gebieden die het minder doen dan het gemiddelde, onafhankelijk van het absolute leefbaarheidsniveau. Gebieden waar de leefbaarheid negatief afwijkt van het gemiddelde hoeven geen gebieden met een slechte absolute leefbaarheidssituatie te zijn, maar gebieden met een slechte absolute

¹ Zie voor een achtergrond bij de instrumentontwikkeling: K. Leidelmeijer, G. Marlet e.a., *De Leefbaarometer; Leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken - rapportage instrumentontwikkeling*, RIGO en Atlas voor gemeenten i.o.v. VROM/WWI, Amsterdam, 2008.

² K. Leidelmeijer, G. Marlet, R. Schulenberg en C. van Woerkens, *Leefbaarheid in Balans: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de periode 2008-2010 op basis van de Leefbaarometer*, RIGO en Atlas voor gemeenten i.o.v. VROM/WWI, Amsterdam, 2011.

leefbaarheid wijken wel negatief af van het gemiddelde. De kaarten laten eerst en vooral zien waar in de regio de leefbaarheid relatief goed en waar die relatief slecht is.

1.3 Opzet

Via de website www.leefbaarometer.nl zijn – naast de ‘normale’ Leefbaarometerkaarten - voor 37 regio’s kaarten te vinden van de relatieve leefbaarheid in 2010 en de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2010. Het gaat per regio om de volgende kaarten:

- ✓ Clusters leefbaarheid 2010
- ✓ Clusters ontwikkeling 2008-2010
- ✓ Buurten leefbaarheid 2010
- ✓ Wijken leefbaarheid 2010
- ✓ PC4 leefbaarheid 2010
- ✓ Gemeente leefbaarheid 2010

Voor al deze kaarten is een onderscheid gemaakt tussen de leefbaarheid ten opzichte van het regionaal gemiddelde inclusief en exclusief de stedelijke kernen in de regio. In het volgende hoofdstuk is beschreven hoe de regionale leefbaarheidskaarten tot stand zijn gekomen.

Hoofdstuk 2

Regionale leefbaarheidskaarten

Het uitgangspunt van de regionale leefbaarheidskaarten zijn de Leefbaarometerscores zoals in 2008 en 2010 berekend. De Leefbaarometerscores zijn op 6ppc-niveau uitgerekend. Voor de regionale leefbaarheidskaarten zijn deze Leefbaarometerscores weergegeven als afwijking ten opzichte van het regionaal gemiddelde.³ De scores zijn dusdanig bewerkt dat op ieder schaalniveau en in iedere regio het onderscheidingsvermogen wordt gemaximaliseerd. De methodiek die hieraan ten grondslag ligt, is in paragraaf 2.1 uitgewerkt. Deze relatieve scores zijn vervolgens in kaarten omgezet. In paragraaf 2.2 is dit kort toegelicht.

2.1 Methode

Het doel van de regionale leefbaarheidskaarten is om het onderscheidingsvermogen van de Leefbaarometer te vergroten. Daarvoor is een uniforme methode ontwikkeld, die voor heel Nederland en bij opeenvolgende metingen kan worden toegepast. Er zijn verschillende keuzes gemaakt om tot deze uniforme methode te komen. In deze paragraaf worden de verschillende methodische keuzes toegelicht.

2.1.1 Schaal referentiegebied

Het startpunt om regionale leefbaarheidskaarten te maken is het kiezen van een regionaal referentiegebied. Er is gekozen om de Coropgebieden als regionale indeling te gebruiken. Deze indeling geeft redelijk goed weer wat er in het algemeen onder regio's wordt verstaan, en volgt vele bestuurlijke indelingen en samenwerkingsverbanden. In totaal zijn er veertig Coropregio's. Drie Coropregio's zijn dermate klein van omvang dat ze zijn samengevoegd met de Coropregio waarmee de meeste sociale en economische banden⁴ worden onderhouden. De Zaanstreek is bij Groot-Amsterdam gevoegd. Delft en Westland bij de Agglomeratie Den Haag en Zuidwest-Overijssel bij Noord-Overijssel. In de eerste bijlage is een overzicht van de 37 regio's te vinden.

2.1.2 Aard referentiegebied

Voor alle 37 gedefinieerde regio's wordt de leefbaarheid als afwijking ten opzichte van het regionaal gemiddelde afgebeeld.

Zonder stedelijke kernen

Gemiddeld gesproken is de leefbaarheid in het landelijk gebied beter dan in het stedelijk gebied. Wanneer een afwijking wordt berekend ten opzichte van een gemiddelde waarin zowel het stedelijk als het landelijk gebied is opgenomen, zal de uitkomst al snel zijn dat het landelijk gebied positief afwijkt van het gemiddelde en het stedelijk gebied negatief. Hierdoor blijft het onderscheidingsvermogen van de Leefbaarometer in het meer landelijke gebied enigszins beperkt. Om ook in het landelijke gebied meer onderscheidingsvermogen te creëren zijn voor alle

³ Er ligt dus geen andere modelschatting dan die van de 'normale' Leefbaarometer aan de regionale leefbaarheidskaarten ten grondslag en de onderliggende indicatoren van de Leefbaarometer zijn niet opnieuw verzameld of op een andere manier uitgerekend.

⁴ Sociale banden zijn geoperationaliseerd als verhuisstromen; economische als pendelstromen.

regio's ook kaarten gemaakt waarin de leefbaarheid wordt afgebeeld ten opzichte van het regionaal gemiddelde *exclusief stedelijk gebied*. In deze kaarten wordt het stedelijk gebied niet meegenomen in de berekening van het regionaal gemiddelde.⁵ Hierdoor is ook in het meer landelijk gebied te zien welke gebieden een relatief goede en welke gebieden een relatief zwakke leefbaarheid hebben. Er zijn per regio dus twee typen relatieve leefbaarheidskaart gemaakt. Eén waarin de leefbaarheid van al het woongebied in de regio is opgenomen, en één waarin de stedelijke kernen zijn verwijderd.

Stedelijk gebied is gedefinieerd als de stedelijke kernen⁶ met een minimum van 65.000 inwoners. Hiervoor is gebruikgemaakt van de stedelijkheidsmaat van het CBS. Kernen die volgens deze maat gemiddeld zeer sterk, sterk of matig stedelijk zijn, en minimaal 65.000 inwoners hebben, zijn geselecteerd als stedelijk gebied en dus niet meegenomen in de kaarten zonder stedelijk gebied.⁷ Er zijn ook regio's waar geen kernen aan deze definitie voldoen (veertien in totaal). In deze regio's worden daarom geen kernen verwijderd en is er dus maar een relatieve kaart gemaakt. In de eerste bijlage is een overzicht van stedelijke kernen per regio te vinden. In de kaarten zijn de verwijderde stedelijke kernen grijs afgebeeld. Daardoor is duidelijk te zien welke gebieden niet meegenomen zijn in de berekening van de scores. Als bijvoorbeeld naar de gemeentekaart van Amsterdam wordt gekeken, is te zien dat de kern Amsterdam grijs is afgebeeld. De rest van de gemeente krijgt ook nog een kleur die betrekking heeft op de afwijking van de gebieden die niet tot de grijs gemaakt kern Amsterdam behoort. Dat kan een kleine kern zijn (zoals Durgerdam) en/of verspreide woningen/boerderijen in het groen.

2.1.3 Aard onderscheidingsvermogen

De leefbaarheid wordt weergegeven als afwijking ten opzichte van het regionaal gemiddelde (inclusief of exclusief stedelijke kernen). Hieruit volgt een mate van afwijking. Om te bepalen of een bepaalde afwijking bijvoorbeeld een 'zeer negatieve' of 'negatieve' afwijking ten opzichte van het gemiddelde is, zijn grenswaarden voor de klassen vastgesteld. Deze grenswaarden zijn bepaald op basis van de spreiding van de leefbaarheid in een regio.⁸ Hierdoor levert een regio met weinig spreiding in leefbaarheidsscores net zoveel categorieën en onderscheidingsvermogen op als een regio met een grote spreiding. Er is dus niet gebruikgemaakt van een landelijk uniforme spreidingsmaat om ervoor te zorgen dat in iedere regio een duidelijk onderscheidingsvermogen ontstaat. In iedere regio is daardoor goed te zien welke gebieden een relatief goede leefbaarheid hebben en welke een mindere. Bij een landelijke maat zou een regio met weinig spreiding minder onderscheidingsvermogen krijgen dan een regio met veel spreiding. Dat werd niet wenselijk geacht.

2.1.4 Schaalniveau

De Leefbaarometer kent verschillende schaalniveaus, van cluster- tot gemeenteniveau. Hoe hoger het schaalniveau, hoe minder onderscheidingsvermogen de kaarten kennen, omdat de extreme waardes elkaar uitmiddelen. Om het onderscheidingsvermogen op ieder schaalniveau te vergroten is voor de regionale kaartbeelden op ieder schaalniveau het gemiddelde en de spreiding apart berekend. Op ieder schaalniveau is daardoor te zien welke gebieden een rela-

⁵ Het stedelijk gebied wordt grijs afgebeeld in de betreffende kaarten

⁶ De selectie heeft niet op basis van gemeentes, maar op basis van kernen plaatsgevonden, aangezien gemeentes veelal uit verschillende kernen bestaan, waarvan sommige wel stedelijk zijn en andere niet.

⁷ Almere (met bijna 200.000 inwoners) voldoet volgens de CBS-maat niet aan de definitie van stedelijke kern. Maar omdat Almere in feite uit verschillende delen bestaat (met veel groen ertussen), die afzonderlijk wel aan de definitie voldoen, is Almere aan het lijstje van stedelijke kernen toegevoegd.

⁸ Hiertoe is de standaarddeviatie van de leefbaarheidsscore binnen een regio berekend.

tief goede en welke een relatief mindere leefbaarheid hebben. Hierdoor zijn de kaarten op verschillende schaalniveaus – binnen dezelfde regio – niet met elkaar vergelijkbaar. Een beperkt positieve afwijking heeft op gemeenteniveau een andere betekenis dan op buurniveau, aangezien het gemiddelde en de spreiding op buurt- en gemeenteniveau niet gelijk zijn.

In de ‘normale’ Leefbaarometerkaarten zijn de grenswaarden per schaalniveau wel uniform, zodat die kaarten wel vergelijkbaar zijn. Bij de regionale kaarten is ervoor gekozen om het onderscheidingsvermogen zo groot mogelijk te maken, waardoor op elk schaalniveau is te zien welke gebiedseenheid relatief goed scoort en welke minder. Bij een uniforme indeling zullen er regio’s zijn waar op een hoger schaalniveau alle eenheden rond een gemiddelde waarde uitkomen, waardoor er geen onderscheidingsvermogen is.

2.1.5 Ontwikkeling leefbaarheid

Om de ontwikkeling van de leefbaarheid in beeld te brengen wordt dezelfde methodiek gehanteerd als voor de standkaarten (in dit geval 2010), zoals hierboven beschreven. De ontwikkeling van de leefbaarheid wordt dus afgezet ten opzichte van de gemiddelde regionale ontwikkeling. In de normale leefbaarheidskaarten zijn vijf ontwikkelingsklassen opgenomen. Om het onderscheidingsvermogen te vergroten is dat opgehoogd tot zeven klassen.

Het enige verschil met de methode die voor de standkaarten is gebruikt, is dat er geen regionale spreidingsmaat, maar een landelijke spreidingsmaat is toegepast. De reden daarvoor is dat de spreiding in ontwikkeling over de verschillende regio’s weinig variatie kent. In tegenstelling tot de standkaarten zijn de grenswaarden van de ontwikkelingskaarten dus in alle regio’s gelijk. Alleen de gemiddelde ontwikkeling verschilt van regio tot regio.

De leefbaarheidsontwikkelingen zijn alleen op clusterniveau in beeld gebracht, aangezien in kaarten op buurt-, wijk-, pc4- en gemeenteniveau hele kleine ontwikkelingen te sterk worden uitvergroot als de methodiek om het onderscheidingsvermogen te vergroten wordt gevolgd.

2.2 Kaarten

De methodiek die in paragraaf 2.1 is beschreven levert een dataset op waarmee op 6ppc-niveau de leefbaarheid wordt weergegeven als afwijking ten opzichte van het regionaal gemiddelde. Deze dataset is vervolgens omgezet in kaartbeelden, volgens dezelfde methode als voor de ‘normale’ Leefbaarometerkaarten is toegepast.

2.2.1 Clusterkaarten

Rond ieder 6ppc-gebied wordt in een straal van zestig meter gekeken of er andere 6ppc-gebieden zijn die in dezelfde leefbaarheids- of ontwikkelingsklasse vallen. Als dat het geval is, worden deze 6ppc-gebieden samengevoegd tot een cluster dat in de betreffende leefbaarheids- of ontwikkelingsklasse valt. In iedere regio ontstaan dan clusters van gebieden met dezelfde afwijking ten opzichte van de gemiddelde leefbaarheidsscore of –ontwikkeling. Deze clusters variëren van heel groot (in sommige gevallen wonen honderden mensen in zo’n cluster) tot heel klein. Te kleine clusters⁹ worden – vanwege stigmatiseringsgevaar en privacyoverwegingen – samengevoegd met een aanliggend (en voldoende groot) cluster dat qua score het meest op het te kleine cluster lijkt. Zo wordt voorkomen dat er allerlei lege plekken op de kaart ontstaan, enkel en alleen omdat er toevallig geen ander 6ppc-gebied in de directe omgeving ligt, dat in dezelfde klasse valt. Bij dit samenvoegen is één belangrijke voorwaarde gehanteerd. Een te

⁹ Om individueel afgebeeld te worden moet een cluster uit minimaal twee 6ppc-gebieden bestaan en moeten er minstens 50 bewoners woonachtig zijn.

klein cluster met een negatieve afwijking ten opzichte van het gemiddelde kan niet samengevoegd worden met een cluster met een positieve afwijking en vice versa. Dit om te voorkomen dat een gebied dat in werkelijkheid negatief afwijkt van het gemiddelde opeens positief lijkt af te wijken (en omgekeerd). In deze - beperkte hoeveelheid - gevallen ontstaat wel een witte vlek op de kaart.

Witte vlekken landelijk gebied

Hierboven is beschreven dat te kleine clusters worden samengevoegd met een aanliggend cluster dat wel voldoende groot is. Voor de 'normale' Leefbaarometerkaarten geldt dat als er evenwel geen aanliggende clusters zijn, dat niet mogelijk is en er dus een witte vlek op de kaart ontstaat. Met name in het landelijk gebied kan het zo zijn dat er bijvoorbeeld ergens midden in het groen een klein plukje woningen of boerderijen staat dat maar uit één 6ppc bestaat. Omdat er geen aanliggende cluster is, wordt van dit plukje woningen geen Leefbaarometerscore afgebeeld, terwijl er wel mensen wonen.

Voor deze kaarten is dit probleem opgelost door de niet afgebeelde woongebieden (met Leefbaarometerscore) samen te voegen tot een gemiddelde score op buurniveau (of wanneer er dan nog te weinig gebieden van de niet afgebeelde woongebieden zijn samengevoegd, deze samen te voegen op een hoger schaalniveau) en deze als achtergrond van de clusters af te beelden. Deze achtergrond heeft dezelfde kleur, maar is transparant gemaakt waardoor de kleuren lichter zijn.

De clusters die wel voldoende groot zijn worden over deze transparante achtergrond gelegd. In een buurt kunnen zowel clusters liggen die wel groot genoeg zijn om af te beelden, als gebieden die niet groot genoeg zijn. De achtergrondkleur heeft dan betrekking op de gemiddelde buurtscore, *exclusief* de 6ppc-gebieden in de clusters die wel zijn afgebeeld. Datzelfde geldt voor de stedelijke kernen die in bepaalde kaarten niet zijn meegenomen. De achtergrondkleur van bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam heeft dan betrekking op het gemiddelde van de boerderijen en andere verspreide woningen buiten de stedelijke kern Amsterdam.

2.2.2 Overige kaarten

Naast de clusterkaarten zijn er kaarten op buurt-, wijk-, pc4- en gemeenteniveau gemaakt. Deze kaarten geven de gemiddelde – gewogen op inwonertal - afwijking van alle 6ppc-gebieden in de betreffende eenheid weer. In paragraaf 2.1.4 is al aangehaald dat de kaarten op verschillende schaalniveaus niet vergelijkbaar zijn, aangezien het gemiddelde en de spreiding op ieder schaalniveau apart worden berekend. Daardoor zijn de grenswaarden van de verschillende klassen per schaalniveau (en regio) verschillend. Niet alleen voor de clusterkaarten wordt een ondergrens gehanteerd qua omvang van de gebieden, maar ook voor alle andere schaalniveaus is deze van toepassing. Dat betekent dat een buurt alleen wordt afgebeeld als er minimaal twee 6ppc-gebieden met een Leefbaarometerscore zijn en daarin minstens 50 bewoners woonachtig zijn.

Bijlagen

Bijlage 1

De 37 regio's en stedelijke kernen

Regio	Stedelijke kern
Achterhoek	<i>Geen</i>
Agglomeratie Haarlem	Haarlem
Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	Leiden
Agglomeratie 's-Gravenhage	Den Haag
	Zoetermeer
	Delft
Alkmaar en omgeving	Alkmaar
Arnhem/Nijmegen	Nijmegen
	Arnhem
Delfzijl en omgeving	<i>Geen</i>
Flevoland	Almere
	Lelystad
Groot-Amsterdam	Amsterdam
	Purmerend
	Amstelveen
	Zaandam
Groot-Rijnmond	Rotterdam
	Schiedam
	Spijkenisse
	Vlaardingen
	Capelle aan den IJssel
Gooi en Vechtstreek	Hilversum
IJmond	<i>Geen</i>
Kop van Noord-Holland	<i>Geen</i>
Midden-Limburg	<i>Geen</i>
Midden-Noord-Brabant	Tilburg
Noord-Drenthe	Assen
Noord-Friesland	Leeuwarden
Noord-Limburg	<i>Geen</i>
Noordoost-Noord-Brabant	Den Bosch
Noord-Overijssel	Zwolle
	Deventer
Oost-Groningen	<i>Geen</i>
Oost-Zuid-Holland	Gouda
	Alphen aan den Rijn
Overig Groningen	Groningen
Overig Zeeland	<i>Geen</i>
Twente	Enschede
	Hengelo
	Almelo
Utrecht	Utrecht
	Amersfoort

Regio	Stedelijke kern
Veluwe	Apeldoorn
	Ede
West-Noord-Brabant	Breda
	Roosendaal
Zeeuws-Vlaanderen	<i>Geen</i>
Zuid-Limburg	Maastricht
	Heerlen
Zuidoost-Drenthe	<i>Geen</i>
Zuidoost-Friesland	<i>Geen</i>
Zuidoost-Noord-Brabant	Eindhoven
	Helmond
Zuidoost-Zuid-Holland	Dordrecht
Zuidwest-Drenthe	<i>Geen</i>
Zuidwest-Friesland	<i>Geen</i>
Zuidwest-Gelderland	<i>Geen</i>